מקומות באגרות הראי"ה

אודסה

ליטא, לטביה ופולין

נשלחו אליו 4 · הוא נזכר ב-1

igrot.shlomo-aviner.net

רקע

עיר נמל לחוף הים השחור (היום באוקראינה). מושבו של ועד "חובבי ציון".

אגרות אל אנשים ומוסדות באודסה – עם ביאור

לפי סדר הכרכים. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קפז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ז שבט תרס"ט - יפו **נמען:** ועד 'חובבי ציון' באודסה

הרב קוק שולח את נוסח ההרשאה המודפס למכירת השמיטה, ומבקש שהוועד יחתום על הנכסים שיש לו ייפוי כוח עליהם, וימסור כתובות של בעלי קרקעות בחוץ לארץ. הרב קוק גם מעלה הצעה להנהיג מסעדה כשרה באוניות העולים, כדי להקל על עשירים שרוצים לעלות.

עיקרי הדברים

- הרשאות למכירת השמיטה.
- כתובות בעלי קרקעות בחוץ לארץ.
- מסעדה כשרה באוניות העולים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ז שבט תרס"ט[4].

לכבוד הועד הנכבד ל"חובבי ציון" באדעסא, ["ועד אודסה" של חובבי ציון, שתמך בהתיישבות בארץ ישראל] שלו'[5] וברכה.

אתכבד לשלח בזה לכבודם את ההרשאה, שציויתי להדפיס [ייפוי כוח למכירת הקרקעות לנכרי בשנת השמיטה תר"ע] כדי להכין בעוד מועד תיקון המכירה להכנת שנת השביעית הבעל"ט[6], כדי שלא יהי'[7] שום ערעור ובלבולי דעות בהנהגת השמיטה מצד הדין, לפי מצבנו. ואבקש בזה מכבוד הועד, שעל הנכסים באי"י[8], שיש להם יפוי-כח למכירה, יואילו הם לחתום על ההרשאה, ולאשרה ולשלחה אלינו, באישור חותם הועד.

כן יטיבו נא להודיעני את אדרסתם של האנשים דרי חו"ל[9], ששייכות להם איזה אחוזות באי"י, אשר יש להם איזה יחש לכבוד הועד, למען אוכל לשלח להם את ההרשאות, למען יחתמו עליהם וישיבום לנו.

מדי דברי עם כבודם הנני להציע לפניהם את אשר כתב לי אחד מנכבדי רוסיא, אשר לבו להרחבת הישוב, שכשר הדבר שנשתדל שתהיה לנו באחת האניות מסעדה כשרה, להקל את סבל טורח וסיגוף הנסיעה מהעשירים הרוצים לעלות, וחפצים הם בשמירת בריאותם במשך ימי הנסיעה, ואינם מתגאלים במאכלות אסורות. אולי יקח לו כבוד הועד ענין זה, והי'[10] לנו לתפארת אם יעלה הדבר בידו, ורקלמה טובה להכרת ריחוף רוח ישראל, גם בדרך העולה לאי"י[11].

במדת טובם אבטח, כי יכבדוני בתשובתם במוקדם ביחוד ע"ד[12] ההרשאות הנ"ל[13].

אחתום בהקדמת תודה וברכת ד' מציון, ברגשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם

2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. שלו' - שלום
6. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
7. יהי' - יהיה
8. בא"י - בארץ ישראל
9. חו"ל - חוץ לארץ
10. והי' - והיה
11. לא"י - לארץ ישראל
12. ע"ד - על דבר
13. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קצח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו אייר תרס"ט - יפו **נמען:** משה לייב לילינבלום (ועד 'חובבי ציון' באודסה)

הרב קוק דוחה את החשש מסדרי ההיתר שפרסם. הרב קוק אינו נוטה למתירים הקיצוניים: כשם שאנו צריכים לארץ, כך אנו צריכים לדת, ולשמור שלא תשתכח תורת שביעית. ארבע המלאכות ייעשו ברובן בידי נכרים, והקלות ניתנות רק בשאלת חכם. הרב קוק אסר רק נטיעות נוי. הרב קוק מבקש מהוועד לחתום על ההרשאה, כפי שכבר חתם הברון.

עיקרי הדברים

- האיזון בין צורכי הארץ לצורכי הדת.
- דחיית המתירים הקיצוניים.
- ארבע המלאכות, וההקלות בשאלת חכם.
- בקשה לחתימה על ההרשאה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ו אייר תרס"ט[4]

לכבוד הרה"ח[5] המפורסם מו"ה[6] משה ליב לילענבלום [משה לייב לילינבלום, ממנהיגי "חובבי ציון" באודסה] נ"י[7].

מכתב כ'[8] מכ"ט ניסן העבר הגיעני כעת, ומפני הטרדא אשיב לו בקיצור.

ידע כ' שהישוב הוא חיי נשמתי, וידעתי היטב, קודם שפרסמתי את סדרי ההיתירים, [סדרי היתר המכירה לשנת השמיטה תר"ע] איך הענין צריך להתנהג בין מצד תיקון האכרים בין מצד תיקון הפועלים. ולא נעלם ממני שישנם ג"כ[9] מתירים קיצונים, [שיש גם מי שהתירו את כל המלאכות בשמיטה בלי שום הגבלה] אבל אינני נוטה לזה, כי כשם שאנו צריכים לארץ כך אנו צריכים לדת, ואנו צריכים להשריש שלא תשתכח תורת שביעית מישראל, כשם שזכרונה וחבתה חי בנשמותינו. וידע כל יהודי, שיש בארץ ישראל עליה לא רק לגופו כי-אם גם לנשמתו הנצחית, ורק בזה נעלה את השלהבת של חבת ציון בפועל, ונמשיך את חייה לדורות. ובפועל אין הענין נוגע לסדרי הפועלים, כי ארבע המלאכות, שהן זריעה ובצירה, זמירה וקצירה, [ארבע המלאכות שנאסרו בשמיטה מן התורה (ויקרא כה, ג-ה)] בזריעה עסוקים עד כה כמעט רק פועלים נכרים, ולא יחרב הישוב אם תהי'[10] שבת הארץ ניכרת [ולא ייהרס היישוב אם תהיה השמיטה ניכרת] ע"י[11] איזה שינוי במקצת מקומות, ועל הבצירה, הזמירה והקצירה, כבר תקנתי דרכי היתר, שאינם נתנים להנתן ביד כל אחד כ"א[12] אחר שאלת חכם, וכן הוא בחרישה. והנטיעה לא אסרתי כ"א "נטיעות גנות לשם פאר והרחבה וזריעת ענינים טפלים".

ומעולם לא חשבתי, שירצה הועד להתערב בעניני שאלות. ע"כ[13] יטיב נא כ' להציע לפני הועד לחתום ההרשאה, [ייפוי הכוח שנתנו האיכרים לרב קוק כדי למכור את אדמותיהם לנכרי לשנת השמיטה] ולא יהי'[14] עיכוב בדבר. כי הברון נ"י [הברון אדמונד דה רוטשילד] כבר חתם בעצמו על ההרשאה, ונשלחה אלי מפריז.

והנני בזה מוקירו ומכבדו כיקר ערכו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ידע כ', כי האכרים ב"ה מלאים רצון מסדרי ההיתר, והם יודעים את מצבם יותר מהדואגים עבורם ממרחק. ובכלל איזה יחש יש לחתימת ההרשאה עם תנאי ההיתר, איך שיהיו תנאי ההיתר ההרשאה צריכה להחתם. הנ"ל[15]

ומה שכי[16] הגרש"מ[17] ז"ל[18], [הגאון רבי שמואל מוהליבר, מגדולי מתירי המכירה בשמיטה של תרמ"ט] שבשביל היתר העבודות שמדרבנן לא היה צורך למכירה, איני מסכים לזה כלל וכלל, ויפתח בדורו כשמואל בדורו [ראש השנה כה: כל מי שנתמנה פרנס על הציבור, אפילו הקל שבקלים, הוא כאביר שבאבירים] הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. הרה"ח - הרב החסיד
6. מו"ה - מורנו הרב
7. נ"י - נרו יאיר
8. כ' - כבוד
9. ג"כ - גם כן
10. תהי' - תהיה
11. ע"י - על ידי
12. כ"א - כי אם
13. ע"כ - על כן
14. יהי' - יהיה
15. הנ"ל - הנזכר לעיל
16. שכי - שכבוד
17. הגרש"מ - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות ש, מ (למשל: שמואל + משה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
18. ז"ל - זכרונו לברכה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רעא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ר"ח אדר ראשון תר"ע - יפו **נמען:** מנהלי 'כרמלי' באודסה

הרב קוק מודיע שאומן נכרי תיקן בטעות כמה חביות יין כשר מראשון לציון שנשלחו לאודסה. חביות שיש בהן סימני תיקון לא יימכרו ליהודים כיין כשר. הרב קוק גם שואל מי השומר בבית המכס ומי הרב שממשיך את ההשגחה באודסה.

עיקרי הדברים

- פסילת החביות המתוקנות.
- שמירה על היין בבית המכס.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3]. ראש חדש אד"ר[4] תרע"ן.

לכבוד מנהלי "כרמלי" באדעסא, [סניף חברת "כרמל" באודסה, שהפיצה את יינות המושבות; על המקרה ראו (כרך א', אגרת רע)] שלו'[5].

אתכבד בזה להודיע לכבודם, כי נתברר לי שע"י[6] משגה תיקן אומן נכרי את אחדות מהחביות יין כשר שנשלחו לאדעסא ביום ה' פרשה יתרו, מיין ראשון לציון, באופן שנאסרו עי"ז[7] לשתייה לישראל. ע"כ[8] ידעו נא כבודם, שהחביות שימצאו אותן בסימני תיקון, כדרך התיקון הנעשה ע"י[9] האומן כשהחביות מתקלקלות על האניה, לא ימכרו אותן לישראל בתור יין כשר.

אחלה לכבדני בתשובתם, אם עלה בידם להכיר את החביות המתוקנות במשלח הנ"ל[10], ואם קיימו את הערתי זאת.

דרך אגב אבקשם להודיעני ג"כ[11], מי הוא השומר ההולך לבית פקידות החוף תמיד, בעת הנדרשה לפתיחת היין הבא מחו"ל[12], במעמד הבולשת, לשמור שלא תגע בו ידי נכרים, ומי הוא הרב הממשיך את בטחון הכשרות אחרי התעודה הבאה, מההשגחה שתחת ידי.

ברגשי כבוד וברכת ד' מציון,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. שלו' - שלום
6. ע"י - שעל ידי
7. ע"י"ז - על ידי זה
8. ע"כ - על כן

9. ע"י – על ידי
10. הנ"ל – הנזכר לעיל
11. ג"כ – גם כן
12. מחו"ל – מחוץ לארץ

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שכה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' אלול תר"ע - יפו **נמען:** הרב חיים טשרנוביץ ('רב צעיר'), אודסה

הרב קוק מודה על העזרה לישיבה. הרב קוק מתרחק ממלחמות, כי פנימיות העולם מלאה שקט והרמוניה, אבל לא ייסוג מפני מפריעים. בעניין הדיבור העברי: הרב קוק משתדל שהכול יילמד בעברית, לא רק כדי שלא יצחקו, אלא כי הנשמה הלאומית פועמת בבני תורה, ולכן יש להחיות את השפה יחד עם העם. עם זאת, המורה לגמרא אינו יכול עדיין לבטא את עצמו בלי יידיש. ב'תחכמוני' הצליח הדבר בהדרגה, ותלמידים ספרדים יכריחו את הדיבור העברי.

עיקרי הדברים

- תודה על תמיכה בישיבה.
- שלום מול מלחמה.
- תחיית השפה העברית גם בלימוד התורה.
- ההדרגה בהנהגת העברית.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ד' אלול תרע"ן.

לכבוד ידידי הרה"ג[4] החכם המפורסם רב פעלים מוהר"ח[5] טשרנוביץ [הרב חיים טשרנוביץ ("רב צעיר"), רב באודסה וממייסדי הישיבה שם] שליט"א[6], רב באדעסא יצ"ו[7], שלו'[8] וברכה וכוח"ט[9].

בשמחת לב קבלתי את מכתבו היקר, ואפריון אמטי למר על עזרתו החביבה לטובת הישיבה.

והנה ע"ד[10] התכוננות לעבודה, אין מה לדבר: רבה וגדולה היא העבודה, ומוכרחים אנו להחמש במרץ רב לעבוד ולמשא. אכן מה שנוגע למלחמה, דרכי הוא מעולם להיות מתרחק מתגרת מלחמה וכמה דברים הנני מוותר עליהם מפני אהבת השלו'[11]. אמת הדבר, שהצד החיצוני של העולם הוא מלא מלחמות, אבל הפנימיות שלו היא מלאה שקט והרמוניה, ואנו צריכים תמיד להעמיק ולחדור לתוכיותם של הדברים, כמנהג ישראל לומר "שקר החן" וגו'[12], [משלי לא, ל, מתוך "אשת חיל" הנאמר בליל שבת] באותה השעה עצמה שיופי הבית נוצץ בכל הדרו, בלילי שבתות,

אמנם בודאי אם יעמדו עלינו אינשי דלא מעלי, להפר את מחשבתנו הטובה ולחסם את דרכנו בקודש, לא נסוג אחור מפניהם. ככל האפשר נדבר עמם רכות, נפייסם, נראה להם את ההכרח והטוב שבמטרתנו ומעשינו, ואם בכ"ז[13] לא יתפייסו, יהי להם אשר להם ואנחנו בשם ד', השלו' האמת והצדק והחיים, נזכיר.

בכלל זה נכנס ג"כ[14] הדבור העברי, כמובן אני משתדל שהכל יהי'[15] נלמד ונדבר בשפתנו במכוננו, ולא לבד משום שלא נהי'[16] לצחוק, כמו שהבליט כת"ר[17], אלא משום שאותה הנשמה הלאומית בעצמה, המכה גלים בלב כל טובי עמנו, היא מפעמת - ועוד ביתר שאת - בלבות בני-תורה טהורי-לב, שעל דגלם הננו שואפים להמנות, והיא מכרחת אותנו להחיות את שפתנו יחד עם תחית עמנו וארצנו. בכל זאת

איני יכול עדיין למלא את כל חפצי בזה, ביחוד בשעור הגפ"ת[18], שאומר המורה של עכשיו, שעם כל מה שהוא ת"ח[19] מובהק ומעמיק חשוב בהלכה, לא יוכל לבטא את הגיונותיו בשו"א[20] בלי עזרת הז'רגון, [היידיש] לדאבון לבבי, ואנכי איני חפץ בשו"א להונות את כת"ר ולא את שום אדם מהמתנדבים, ע"כ[21] הנני מודיעם שלעת עתה. נאמר השעור הגפת"י[22] בסיוע הז'רגון, אבל קוה אקוה שיוטב המצב גם בזה. וכבר הי'[23] לי זה הנסיון ב"תחכמני" פה, [בית הספר "תחכמוני" ביפו] שבתחילה סרב המורה של הכת הגדולה לגפ"ת[24], שהוא ג"כ ת"ח מעמיק, מלקבוע את שעורו בעברית, מפני היראה שלא יכול לבטא את המובן כראוי, ביחוד בענינים העמוקים, והנחתיו על הרגלו, אלא שלא חדלתי מלעורר שאנו צריכים לשאוף לתחיית השפה בחוג התורה כמו שהיא הולכת וחיה ב"ה בחוג החיים החילוניים, ועתה ע"פ[25] השפעה זו והשפעת החוג של שארי הלמודים כולם בקודש ובחול, ואפילו הגמרא הפשוטה, שהי'[26] הכל בתחילה כבר נלמד, ע"פ הפרוגרמה של תביעתי, בשפתנו, התחיל המורה הנ"ל[27] מעצמו ללמוד הכל עברית, וב"ה[28] הדבר הולך ומצליח, והתלמידים רואים סימן ברכה גם בעומקה של הלכה בשפה ברורה וחיה שלנו, לחדות לבבנו. ברוך שומר הברית והחסד לעמו, אשר זכנו לראות ככה בצמיחת קרן ישועתנו על אדמת קדשנו. וכן אקוה שיפותח הדבר גם בשיעור זה של הישיבה, ביחוד נקוה לפתוח זה כשיזדמנו לנו איזה תלמידים ספרדים, שזהו הכח היותר מכריח לדבר דוקא עברית. וב"ה שצרכי-החיים עצמם גם הם מניעים את כח תחיתנו הרוחנית לכל צדדיה. רק אנו צריכים להיות עמלים עם הצבור, לעבוד ולמשא באמונת לב.

הנני חותם בברכה ואה"ר[29], וברב תודה על כל ההשתתפות האהובה אשר יהגה לבבו הטהור לפעלנו, כנה"ר[30],

הק' אברהם יצחק ה"ק

לזרז את מזורז שכמותו שי'[31], להגדיל את העזרה בחומר ורוח לימים הבעל"ט[32], איני מוצא לנכון, כי יחושו של מוסדנו אל כל הכחות היותר טובים של עם ד' איננו פחות מיחושו אלי.

ידי"ע[33]

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. הרה"ג - הרב הגאון
5. מוהר"ח - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ח (כגון חיים / חנוך) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
8. שלו' - שלום
9. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
10. ע"ד - על דבר
11. השלו' - השלום
12. וגו' - וגומר (וכן הלאה בפסוק)

13. בכ"ז - בכל זאת
14. ג"כ - גם כן
15. יהי' - יהיה
16. נהי' - נהיה
17. כת"ר - כבוד תורתו
18. הגפ"ת - הגליל פתח תקוה (או: גבול פתח תקוה)
19. ת"ח - תלמידי חכמים
20. בשו"א - בשום אופן
21. ע"כ - על כן
22. הגפת"י - הגאון פ... ת... י... - שם אדם
23. הי' - היה
24. לגפ"ת - לגליל פתח תקוה (או: גבול פתח תקוה)
25. ע"פ - על פי
26. שהי' - שהיה
27. הנ"ל - הנזכר לעיל
28. וב"ה - וברוך השם
29. ואה"ר - ואהבה רבה
30. כנה"ר - כנפשו הרמה
31. שי' - שיחיה
32. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
33. ידי"ע - ידידו עוז

אגרות שבהן אודסה נזכרת – עם ביאור

לפי סדר הכרכים. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קצז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו אייר תרס"ט - יפו **נמען:** ר' יקותיאל מנקביץ

בעניין ההצעה להכשיר מטבח באחת האוניות לעולים: הרב קוק דפק על דלתות ועדיין לא נמצאו תומכים, אבל אינו מתייאש. הרב קוק מסר את העניין לשד"ר שידבר עם הוועד באודסה ועם הסוכנות הרוסית.

עיקרי הדברים

- מאכל כשר באוניות לעולים.
- עידוד עליית עשירים.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ו אייר תרס"ט[4],

לכבוד ידי"נ[5] הרב הגביר הנעלה, אחד מהמיוחדים שבאוהבי אה"ק[6] בכל לב ונפש, מו"ה[7] יקותיאל מאנקעוויץ שליט"א[8], וכא"ל[9] שוי"ר[10].

זה זמן רב אשר קבלתי את מכתבו היקר, ע"ד[11] ההצעה להכשרת אחת האניות במאכל כשר. [ראו (כרך א', אגרת קפז)] ודפקתי על איזה דלתות בזה, אולי אמצא לי תומכים ועוזרים, ולדאבוני עוד לא פותחו לפני השערים, כי כל אחד מפליג את הדבר לאמר שהוא מהנמנעות. אנכי כשאני לעצמי לא נואשתי מזה, והנני נכון בל"נ[12] לפעול בענין זה כאשר תשיג ידי בעה"י[13].

כעת מסרתי דברים להיקר השד"ר[14] המוכ"ז[15] נ"י[16], שיקח עם הועד באדעסא ועם האגנציא הרוסית שם, ע"ד ענין זה, ונראה דבר מה יראנו ד' כי גם אנכי ככבודו רואה אני בענין זה דרך סלולה, להרבות רגלי גבירים כשרי ישראל על אדמת הקודש. ולרגלי ברוכי ד' אלה תבא ברכה לאה"ק[17] וחיזוק גדול לצמיחת קרן ישועה לישראל. בעה"י.

הנני חותם בברכה באה"ר[18], כנה"ר[19] ונפש ידי"ע[20] דו"ש[21] וטובו בכל לו"נ[22],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. אה"ק - ארץ הקודש
7. מו"ה - מורנו הרב
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. וכא"ל - וכל אשר לו
10. שוי"ר - שלום וישע רב

11. ע"ד - על דבר
12. בל"נ - בלי נדר
13. בעה"י - בעזרת השם יתברך
14. השד"ר - השד"ר - שלוחא דרבנן (שליח לאסוף כספים)
15. המוכ"ז - המוסר כתב זה
16. נ"י - נרו יאיר
17. לאה"ק - לארץ הקודש
18. באה"ר - באהבה רבה
19. כנה"ר - כנפשו הרמה
20. ידי"ע - ידידו עוז
21. דו"ש - דורש שלום
22. לו"נ - לב ונפש